

Мирослав ПОТОЦЬКИЙ
викладач кафедри організації
досудового розслідування
факультету № 1 КННІ ДонДУВС
доктор філософії у за спеціальністю
081 «Право»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Досудове розслідування є стадією кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження [1]. Однак, чи можна вважати досудове розслідування у різних кримінальних провадженнях однаково ефективним, якщо усі вони завершилися направленням до суду обвинувального акта? Національне кримінальне процесуальне законодавство не містить визначення поняття «ефективність досудового розслідування».

Ю.В. Стеценко пише, що законодавче закріплення у кримінальному процесуальному законі вищевказаного поняття потребує визначення його змісту, що має як теоретичне, так і практичне значення [2, с. 129]. Вбачається, що існує необхідність у виокремленні універсальних критеріїв, за якими можна здійснити оцінку на предмет ефективності того чи іншого досудового кримінального провадження.

Т.В. Корчева у своєму дослідженні визначила поняття «ефективність досудового розслідування» як обов'язок суб'єктів, які провадять кримінальне провадження на стадії досудового розслідування по вирішенню завдань кримінального провадження, забезпечення всебічності, повноти і неупередженості дослідження обставин кримінального провадження, у розумні строки, з дотриманням засад кримінального провадження, а також пріоритетності прав і свобод людини [3, с. 358].

О.М. Федорів зазначає, що ефективність досудового розслідування – це досягнення прогнозованого результату (підсумкового процесуального рішення у досудовому кримінальному провадженні, і досягнення цього результату має бути забезпечено умовами законності та пропорційності обмеження прав людини) [4, с. 172].

Оцінюючи ефективність того чи іншого явища/дії за основу має братись низка параметрів (критеріїв). Вбачається, що ефективність характеризує, в першу чергу, досягнення бажаного результату. Другорядними, однак не менш важливими ознаками ефективності є затрачений проміжок часу для досягнення результату та набір засобів які були використані на шляху до досягнення мети.

Акцентуємо увагу на тому, що рівень обмеження прав людини під час досудового розслідування є показником засобів, які затрачені на шляху з'ясування істини у справі. Суттєве обмеження прав людини під час розслідування, в окремих випадках, є показником необґрунтованого (непропорційного) застосування засобів, що в свою чергу, свідчить про неефективність діяльності.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини вказує такі ознаки поняття «ефективне розслідування»: ефективним розслідуванням є розслідування, яке здатне призвести до встановлення фактів справи та, якщо скарги знайдуть своє підтвердження, до встановлення та покарання винних осіб [5]; Мінімальні стандарти ефективності включають в себе вимоги того, що розслідування має бути незалежним, безстороннім та бути предметом уваги з боку громадськості, при цьому державні органи мають діяти зі зразковою сумлінністю та оперативністю [6]; Ефективність розслідування втілює у собі вимоги щодо оперативності та розумної швидкості. Навіть при наявності перешкод у розслідуванні, оперативне реагування державних органів є надзвичайно важливим для підтримання громадської віри в їх відданість принципам верховенства права. Форма ефективного розслідування не містить у собі обов'язок досягнення результату, але містить обов'язок вжиття заходів [7]. Таким чином, Європейський суд з прав людини виокремив такі критерії ефективності розслідування: встановлення фактів, незалежність, безсторонність, можливість громадського контролю, сумлінність та оперативність державних органів, розумна швидкість, обов'язок вжиття усіх заходів для встановлення істини у справі. Вважаємо, що у разі недосагнення у досудовому кримінальному провадженні бажаних результатів, таку діяльність навряд можна назвати ефективною, навіть у разі вжиття усіх необхідних заходів.

Аналіз вищевикладеного матеріалу дає підстави виокремити наступні критерії (ознаки) ефективності досудового розслідування: повнота дослідження обставин; пропорційність обмеження прав людини, незалежність, громадський контроль, оперативність, розумна швидкість, вжиття усіх заходів для встановлення істини, досягнення бажаного результату.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Стеценко Ю. В. Ефективне досудове розслідування: зміст поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Вип. 49 (2). С. 126-129.
3. Корчева Т. В. До питання визначення поняття ефективності досудового розслідування. *International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends»* : conference proceedings, October 30–31, 2020. Lublin : Izdevnieciba «Baltija

- Publishing», 2020. С. 355-359. URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/71/1783/3958-1> (дата звернення 15.11.2023)
4. Федорів О.М. Європейські стандарти ефективності досудового розслідування: дис. ... докт. філософії : 12.00.09. Львів, 2023. 240 с.
5. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Белоусов проти України» від 07.11.2013 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_989#Text (дата звернення: 17.10.2023).
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Алексахін проти України» від 19.07.2012 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/974_925 (дата звернення: 25.10.2023).
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Риженко проти України» від 30.07.2015 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a73#Text (дата звернення: 24.10.2023).